

Дерева на дахах

Про книгу

Коли життя уже на дні, чи то чарки, чи розбитих ілюзій, чи марних зусиль вчитися на власних помилках, раптом з'являється вона і все змінюється... Виявляється закохатися можна й у п'ятдесят. Але роман «Дерева на дахах» не лише про кохання Якова, фотографа і бунтівника з довгим сивим хвостом і кульчиком у вусі і чорношкірої українки Анжелки, а й про місто, схоже на кораблик, про його будинки і дерева, а ще про забігайлівку «Пінгвін», де любляють збиратися «інтелектуали і митці» з усіх навколишніх кварталів і не тільки, а також про будинки, дерева й забігайлівки в інших містах, про одвічні непрості стосунки між митцем і алкоголем, а ще про котів, чоловічу дружбу і невикопану картоплю у мами в селі... Словом, усім українським інтелектуалам, хто так і не дочитав «Улісс» Джойса, присвячується.

ВІВЬЧИНСЬКИЙ

Олександр

ДЕРЕВА НА ДАХАХ

Олександр Вільчинський

ДЕРЕВА НА ДАХАХ

Роман

Вільчинський О.

Дерева на дахах : роман / О. Вільчинський. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2019. — 304 с.

ISBN 978-966-7567-1

Коли життя уже на дні, чи то чарки, чи розбитих ілюзій, чи марних зусиль вчитися на власних помилках, раптом з'являється вона і все змінюється... Виявляється закохатися можна й у п'ятдесят. Але роман «Дерева на дахах» не лише про кохання Якова, фотографа і бунтівника з довгим сивим хвостом і кульчиком у вусі і чорношкірої українки Анжелки, а й про місто, схоже на кораблик, про його будинки і дерева, а ще про забігайлівку «Пінгвін», де полюбляють збиратися «інтелектуали і митці» з усіх навколишніх кварталів і не тільки, а також про будинки, дерева й забігайлівки в інших містах, про одвічні непрості стосунки між митцем і алкоголем, а ще про котів, чоловічу дружбу і невикопану картоплю у мами в селі... Словом, усім українським інтелектуалам, хто так і не дочитав «Улісс» Джойса, присвячується.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
Україна, м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

Збут: (0352) 43-00-46, (050) 338-45-20
Книга поштою: (0352) 51-97-97, (067) 350-18-70, (066) 727-17-62
mail@bohdan-books.com
м. Київ: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

*наші арійські гоп-гопаки,
наші варязькі забави...
...відпливає
похитуючись на рейках*

Віктор Неборак
«Повторення історій»,
«Актор»

Діагональна композиція

Коли Анжелка якось обмовилася, що ніколи в житті не була в Івачеві, не бачила ні того величезного ставу, ні старого соснового лісу над ним, я запропонував зробити їй туди екскурсію вихідного дня. А з новою роботою вихідних тепер у мене більше ніж треба. І я сказав їй, що взагалі нема ніякої проблеми кудись поїхати: чи то в Івачів, чи до Почаєва, а чи й навіть до найдовшої у світі печери у Кривче. Або просто до Проскурова на базар.

— До печери я сі бою! — виповіла Анжелка своїм милим прононсом а ля коропецький інтернат, а я полегшено зітхнув, що вона пропустила повз вуха базар.

Про базар у мене вирвалося просто так.

— Ну, тоді на Івачів, — заспокоїв я її.

— Шо-шо?

— Печер я і сам не люблю. На Івачів, — повторив я ще раз, тим більше, що після «бундесу» і всіх цих проблем з головою вже й забув, коли туди востаннє їздив.

Відтак ще звечора попросив у Інки ключі від машини, мовляв, на рибалку й із самого рання повіз своє шоколадне щастя ближче до природи, до води і сосен. А щоб приємне з приємним, то й спінінги свої прихопив і, звичайно, друзяку «Нікона», як же без нього?

— А чо' така маленька? — перше, що сказала Анжелка, побачивши Інчину «туфельку». — О, то ти навчиш мене знимкувати? — це вже після того як сіла на фотоапарат. — Видиш, який ти!.. — не давши відповіді. — Ти обіцяв?

— Звичайно, навчу.

— А видиш! Я зберегла, — пошарудівши у сумочці, з посмішкою витягла пакетик ароматизованих «contex XXL».

— Ага!

— Шобись знову не казав, що забув.

Коли я продемонстрував їй нову упаковку таких же, то вже її черга була вигукнути: «Ого!» — хоча, чесно кажучи, у наших з Анжелкою сексуальних експериментах не завжди до презервативів і доходило. А оте своє неперевершене «ого!», я вже знав, вона пізніше повторить ще разів зо двадцять. Втім, мені було навіть приємно ось так постійно її чимось дивувати.

— Ого, яка у тебе колюча борода! І вже сива... Місцями руда, місцями сива! — як почалося з першого ж вечора, так триває й досі.

Але тут вона не виняток. І вона, і всі інші мої жінки, і обидві дружини також помічали у моїй бороді саме те, чого й самі найбільше боялися. Анна-Марія Кі то радила просто вищипувати ті тоді ще поодинокі сивинки, зрештою, вона і сама так робила. А вже просто Марія, навпаки, вважала, що сивина у бороді додає моїй селюцькій пиці інтелігентності. Це вже потім до неї дійшло, що сивію я винятково від горілки. Анжелці про те, що у мене з горілкою особливі стосунки, я поки що промовчав. Думав, може, сама здогадається, але бачу, їй і діла нема до моїх фобій. Може, так і краще. Вона живе у своєму світі, де від своїх проблем зашкалює, і мої їй ні до чого.

До заправки Анжелка весело розповідала, як любить природу і як їй, з її кольором шкіри, буває непросто у сільській місцевості. Бо ж і гід підходящий не часто трапляється, та й народ у нас ще не позбавлений расової бацили — і щоразу якісь місцеві виродки починають зачіпати: «О-о, диви-диви! Жива негритоска!».

— Нібито я маю вмерти і вже тоді вони нарешті сі впокоять! — зітхнула Анжелка. — Я колись одному заледве носа не відкусила, зшивати возили, — похвалилася, поправляючи окуляри.

— Ти не хвилюйся, — вирішив я попередити її одразу. — У мене також не все добре з головою, але я тоді просто зупинюсь. Головне, щоб була вода, запити пігулки. Бо може раптово початися головний біль... А у мене сьогодні і вода, і пігулки, так що не хвилюйся, — сказав я, краєм ока милуючись її стильними окулярами.

Ці продовгуваті окуляри-лектори настільки пасували до її кругленького шоколадного личка, що спершу я навіть запідозрив, чи вони, бува, не іграшкові. І ще я подумав, як їй і справді може бути нестерпно серед усіх цих наших білих недоумків.

— Я сі і не хвилюю, — відповіла Анжелка.

Мабуть, вона мені й не дуже вірить. Я ж її уже не вперше лякаю своєю хворою головою, але при ній мене ще жодного разу не клинило.

На заправці вона попросила дві гривні й вернулася із пластиковим стаканчиком чорної кави, сказала, що без цукру.

— Хочеш? Я і тобі принесу...

Я залив на тридцятку дев'яносто п'ятого і вусатий заправник, в очах якого читалося німе, риторичне: «І де таку чорну мавпу взяв?» — побажав нам щасливої дороги. Колись я за такий погляд міг і між роги ввалити. Втім, колись усіх цих старіючих мачо, що знімали молоденьких, я і сам вважав довбаними кретинами. Проте тепер, відколи знайшлася Анжелка і моє життя начеб наповнилося якимсь дивним теплим світлом, якого я вже давно не відчував, мені вже просто начхати, хто там і що подумає, чи як подивиться.

— Компактне, затишне місто, повне зелені і води, — жартома кинув я, коли поминули бляху з перекресленим червоною рисою написом «Тернопіль», бо вже й не пам'ятаю, коли ще востаннє проводив екскурсію за місто.

Але Анжелка мовчки слухала «Ретро-FM» і дивилася на прилеглі поля і села, і мої заліпухи, здавалося, пропускала повз вуха... Сіра стрічка шосе, дерева, хати, люди, корови, кури, гуси, собаки, коти — все, як завжди. На котів я взагалі намагався не звертати уваги. А коли ми вже повернули з головної на Івачів-Горішній, раптом запитала, чи не хочу, аби вона залишила мені трохи кави? Я сказав, що хочу. І додав: «Щоб знати усі твої грішні думки», — дубовий жарт, особливо перед тими знаменитими ямами, що там починаються. І ніхто й ніколи мені з таким старанням ще не беріг ковток кави на дні стаканчика, і ніколи ще та кава з автомата не здавалася такою смачною, як тоді з рук Анжелки над плесом івачівського ставу.

Спінінгів можна було й не розмотувати, але я все ж розмотав і закинув, а за годину змотав. Навіть швидше, ніж за годину. Ото й уся риболовля. В Івачеві, якщо не рахувати плит біля греблі, мені рідко щастить. Але на плитах завжди повно народу, постійні сварки за місце, важко вклинитися, що я вже навіть зарікався сам туди їздити, не те, що з Анжелкою. І ми поїхали на понтон. Це трохи далі, зате краєвиди кращі, а комарі і жаби в Івачеві скрізь пречудові!

Ми купалися на безлюдній як на таку ранню годину, складеній із секцій старого понтона, пристані. Анжелка стояла на руках, а тоді стрибала у воду, і я фотографував її у польоті. Мені у бороду набилося трохи ряски і вона допомагала її вищубрувати. А потім ми пробували будувати композиції. Почали з фактурної. Водяні лілії на весь об'єктив і тому подібне. А коли перейшли до діагональної — я допоміг їй стати на вищу соснову колоду, а на нижчу перед колесами — стаканчик від кави. Якщо від її голови до фари, а потім і до стаканчика, то виходила майже пряма діагональ, чого і треба було досягти. Діагональ по спадаючій, щось у стилі провінційної Англії 50-х років.

Після лінійної композиції із трьома соснами і їх тіннями на піску, де я під радісне: «О-у!» — почав колоти їй шию своєю бородою, Анжелка раптом захотіла іще покататися. Я також був не проти і вирішив показати їй старі, ще із Першої світової, окопи, на які сам колись випадково натрапив у лісі під Манюками, ще як возив Кі по наших околицях. Хто у тих шанцях сидів: австріяки чи москалі — нині вже важко сказати, та й яка різниця? Хоча, якщо міркувати логічно, то на цьому лівому березі все ж мали би окопатися москалі. До самої річки звідси, навіть якщо по прямій, то не менше трьох кілометрів. Але ж, враховуючи, що фронт стояв тут не один рік, то австріяки спокійно могли відвоювати собі плацдарм?

Ми заїхали туди хвилин за двадцять, і в тому старому лісі, на краю старого окопу, вже Анжелка цілилася у мене «Ніконом», будуючи діагональ — від всохлого дубового одземка, що стирчав на місці колишнього чи то бліндажа, а чи вирви, через мою голову до великого мухомора на патичку. Діагональ по висхідній — це вже виглядало веселіше.

На галявині знайшлося трохи старого сіна, а я завбачливо прихопив з багажника покривало, хоча, якщо відверто, завжди харило займатися коханням у лісі. І не так через комах, як через відчуття, що з-за куців от-от вийде загін партизанів. Мабуть, і Анжелці передався мій настрій, бо довго вона мене не мучила. А коли вже лежали на покривалі обоє очима до неба, начеб під високим зеленим шатром, то раптом запитала, чи літав я колись у снах, бо їй нещодавно приснилося, що вона летить.

— Добре тобі, ти ще ростеш, — сказав я.

— Ти що! Куди вже далі? — смикнула мене за бороду Анжелка і я зойкнув від болю. — То не я расту, а хіба мій Василько...

Гаряча кров мулатки! Колись ще дограється.

— А хто такий Василько?

— Василько — то мій синочок, зараз він з моєю хазяйкою, пані Марією. А можна, я колись візьму його з нами в Івачів?

— Звичайно, можна, — я й раніше не мав звички відмовляти жінкам, а тут така справа.

І все ж, я був дещо заскочений тим її зізнанням про синочка. Залишилося запитати, де його татко? Нехотячи й запитав. Коли вже їхали назад і я пригальмовував на звивистому шосе через Ігровицю.

— А ти була замужем?

— Ні.

— І де він тепер? Ну, той...

— Відки я знаю, десь є. То довга історія. Колись, може, й повім. А може, й ні, — Анжелка явно не хотіла продовжувати цієї теми.

— А у мене он з головою також лажа... Це після травми, — почав було я, але осікся, бо згадав, що вже мінімум тричі розповідав їй про це.

— Вспокойсі. Минесі.

— Думаєш?

— Будеш видіти. Ще будеш сі женив!

— На кому?

— Вспокойсі, для мене ти застарий, — засміялася вона. — А у тебе є діти? — це вже після паузи.

— Так. Є дочка, у Польщі. Точніше, зараз у Лондоні...

— А ти що поляк?

— Та ні. Жінка була полька, точніше — українка польського походження, але ми там жили.

— Де?

— У Варшаві.

— А що вона там робит?

— Хто?

— Твоя дочка у Лондоні?..

— Студентка.

— Ясно. Добре тобі.

— Так, тепер я це часто чую, — погодився я.

От і поговорили. Я тоді ледь корови не збив на узбіччі, чомусь понесло вправо, начеб і не бачив її за кілометр! Може, того, що переднє праве трохи спустило, а я полінувався заїхати підкачати, і тепер воно тягло вбік. За такої голови лише самого себе і боятися.

Дитячі сни

І то правда, тепер мої польоти хіба що за кермом. Це коли присниться, що раптом відмовляють гальма. Та й з дитячих снів мені також більше запам'яталося не як літав, а як падав. Чомусь саме це. І щоразу, як крок у порожнечу. Все у сірих тонах, і провалля також весь час те саме, десь у глинянику за нашим городом. Останній змах рук, я навіть не встигав оглянутися і... раптом лечу, падаю! Відчуття польоту і падіння. У такі моменти я завжди просинався, чув поряд татове похрюпування, і це заспокоювало.

Як і тоді, коли снилася та стара з кошиком і насунутою на очі хусткою, що заходила на наш подвір'ок і манила мене до себе, а я не міг утекти. Ноги ставали наче ватяні... А ще траплялися сни, у яких моє тіло раптом починало роздуватися. Всі залишалися нормальними, а мене роздувало до неймовірних розмірів, врівень з грушею, вище хати! Якесь ну вже зовсім нестерпне відчуття порожнечі всередині себе. Тоді вже й тато просинався й буркав щось крізь сон, надто я вже починав чеберятися ногами.

До другого класу я спав з татом. Але після тієї ночі, коли я прокинувся від його криків, а потім його, зігнутого навпіл виразкою, що прорвалася, забрали на операцію, а згодом кволого привезли з лікарні, мені вже почали стелити окремо на вузькому залізному ліжку на кухні. Аж поки не купили розкладного дивана, і я перебрався у велику кімнату з телевизором... Я і зараз, коли приїжджаю до села, то на тому дивані сплю.

Диван всередині вже трухлявий, і в мене від нього якась наче ядуха. Раніше, коли приїздив рідко на тверезу, то й не помічав, а тепер, то просто душить-додушує... Після Праги, коли відлежувався у селі в мами, то у перервах між задухою до мене знову почали вертатися мої дитячі сни, і мої дитячі страхіття у снах також. І якось, у тому ж таки сні, я ще навіть встиг злякатися, що знову став маленьким і сплю з татом.

В руках, ногах, усьому тілі знову з'явилося відчуття важкості й порожнечі водночас, що наче розпирала мене зсередини. І все на тому ж місці, що й колись — на подвір'ї за льохом, поряд з грушею... Моє тіло розросталося до неймовірних об'ємів і ваги, я ставав огрядним і важким, як скеля, вищим за хату і навіть за грушу, десь врівень з тичкою телеантени, поки не прокидався в холодному поту... Мабуть, травма таки щось серйозно пошкодила у моїй голові. Мені ж от навіть розповідати про ці сни важко. Хоча, це ще може бути пов'язано зі слабким розвитком логічного мислення чи якимось схожим недоліком, бо зв'язано висловлюватися мені завжди було значно важче, ніж писати, чи, скажімо, малювати? Може, колись це й привело до захоплення фотографією...

Правда, коли Інка забрала мене до себе, то ці сни враз припинилися. Але від того не набагато легше, тепер я просто не сплю. І якщо не на варті, а вдома, то йду на кухню і нюхаю сушений кріп або п'ю відвар з глоду, або заливаю окропом калину і також п'ю. Мама надавала того й того, то я їх чергую, раз глід, раз калину. Або просто зелений чай.

А ще краще сало з цибулькою і чорним хлібом, але тут уже Інка береться мене виховувати, коли зранку знаходить на кухні сліди моїх нічних вилазок. Каже, що то самогубство — серед ночі пакуватися, та ще й салом із цибулею, і що через це всі жінки мене й покидають. Часом від її моралей вже починає підхарювати, та загалом у мене найкраща у світі сестра. І я, як можу, її заспокоюю, що цей період об'їдання скоро мине, що «він їсть, і його біда їсть», і що й раніше у мене були часи, коли понад усе хотілося їсти.

Кулінарія. Бананова дієта

Ще після того свого першого повернення із «бундесу», то, пригадую, ніяк не міг наїстися. Не те, щоб їжа у німецькій в'язниці була погана, там навіть банани щодня давали, але хотілося чогось нашого, рідного, якогось сала з цибулею й чорним хлібом, чи печеної картоплі з квашеною капустою в олії, аби та олія по пальцях стікала й тому подібне... І коли нас із Міхалом Петриком, моїм польським другом і братом, депортували літаком до Лемберга, а звідти додому я вже мусив добиратися сам, то одразу почав своє повернення із «Львівських кручеників». А потім ще був борщ у «Молочарні» на Коперніка й котлети по-домашньому у вокзальному кафе, хоч і підгорілі, але рідні до запаморочення. З того всього я тоді навіть Яркові забув зателефонувати.

Ярко, повне ім'я — Ярополк (тато — професор історії), а ще інколи — Ярило, — мій давній друзяка, разом служили ще у радянській армії в Карелії, і пиво з сельодочкой — це така наша фішка ще звідти. Він, як і я, пізніше чим тільки не займався (хоч фотосправа його таки минула), а тепер на спілку ще з одним придурком тримають ресторанчик на самому початку Личаківської. Ресторанчик на в'їзді, а сам мешкає у центрі, біля оперного, й пише книжечки для дітей та дорослих. Каже, що — хобі! Пам'ятаю, він ще в армії щось там весь час пописував. Принаймні, до армійської газети, то точно. Я фоткав, а він писав. Правда, я також писав, але більше все-таки фоткав.

Ось так і знаходить хобі людину, варто лише кинути пити. Втім, то я вже пізніше згадав, що Ярко років зо три, як у зав'язці, і йому тепер канає хіба лише сама сельодочка. Може, якби їхав біля цирку, то б таки не забув його набрати, але я сів у дев'ятку, що пензлює по колу через Франка і Підвальну... Хоча у літаку ще деякий час навіть з брателою Міхалом ділився мріями, як ми з Ярком знову десь собі зависнемо, почавши, як завжди, із пива з сельодочкой! Бо ж тоді, після «бундесу», я думав лише про хавчик. Ну і не про хавчик також...

— Яцеку, радій! В Україні таке дешеве пиво! — ще від трапа, коли його вели до воронка, на прощання встиг мені гукнути Міхал.

До кручеників, борщу і тих котлет на вокзалі я наливав собі соточку «до» і соточку «після», й мені було вже, чесно кажучи, пофіг в'юга куди їхати! Але, як не дивно, опинився все ж у Тернополі. Правда, у лінійному відділенні міліції, та то вже несуттєві деталі. А потім це тривало ще тижнів зо три — я просто не міг наїстися. Після ніякої, хоч і збалансованої по калоріях та вітамінах, але на смак наче силікатної німецької їжі, я не міг натішитися нашими нехай і холестериновими, і важкими для шлунка, але божевільно смачними наїдками, не кажучи вже про бухло.

Шкодную й досі, що не дзенькнув тоді до Ярка. Може б, якби я тоді до нього заїхав, то все пішло б інакше. І не було б ні клятої Праги, ні всього іншого... Або хто його знає? — як каже мій тернопільський приятель, колишній балерун Ігорчик. І згадував я не лише Ярка, а й бідаку Міхала, з яким ото звела доля у німецькій тюрмі. Його разом зі мною доправили під конвоєм з Німеччини до Львова, але не для того, щоб випхати на всі чотири, як мене, а з тюрми в тюрму, бо ж тут за ним ще більше ніж там, і німці його просто передали нашим.

Міхал обрав собі небезпечний бізнес, він був підривною вітрин... У вільний від розпивання спиртних напоїв, швендяння по джаз-барах та знайомств із дівчатами час цей веселун і майстер з тату, як виявилось, ще деколи висаджував у повітря вітрини ювелірних крамниць, і це його, врешті-решт, привело туди, куди й мало привести... У «бундесі» він підірвав лиш одну, а у нас, ще у 90-х, йому вдалося три чи чотири спроби у Львові та Дрогобичі, і тут йому світило сісти надовго, і без бананів.

Хоча, наприклад, сам я, відколи ото у мене сталося з головою, то на банани вже просто дивитися не можу. Але був час, після німецької тюрми, коли ще за інерцією щодня з'їдав мінімум три штуки. Зранку, в обід і після вечері, якщо не забував. Ще навіть зараз часом шпортаюся на тому місці у центрі на Йосифа Сліпого, де поруч з газетною розкладкою повновида молодичка торгувала бананами. Ну, не тільки бананами, але й ними теж... Я називав це тоді банановою дієтою, хоча й сала з цибулею також не цурався. Закусувати все ж краще салом, хоча й бананом кльово. Це, до речі, також від Міхала, його рецептура.

— Коли будеш на волі, — каже, — спробуй бананової горілки. Шматочок банана в рот, розжував і ковтнув, тоді горілка, а тоді знову банан — розжував і ковтнув, от і виходить бананова горілка, — щоразу веселився Міхал.

Дещо тупувато, але йому було весело. І мені з ним також. Я й досі його згадую, особливо за сніданком чи обідом, бо у тюремній їдальні ми сиділи поряд за одним столом, але, де він тепер і що з ним, не знаю. Тату розпластаної ящірки у мене на карку — його автограф і єдине, що у мене від нього залишилось...

І Міхал, і Ярко, й усі інші, з ким мене зводила доля, я часто всіх їх перебираю у пам'яті. Я згадую всіх, і, може, й про мене хтось із них часом згадує незлим тихим, і, може, саме це ще й тримає нас на світі, коли ми ще маємо бажання щось згадувати. Це як медитація, майже як обов'язковий післяобідній ритуал за кавою у «Пінгвіні». Тоді, після «бундесу», я тільки й робив, що їв, п'ять разів на день. Їв і ніяк не міг наїстися. Пиріжки, пончики, булочки з повидлом і без. Я їх жував безперестанку.

А якщо мав гроші, то лазив снідати у «Нашу кухню» на Руській. Це недалеко від студії, яку ми орендували на пару із Орком у «Пензі-Роксолані» (за советів — будинок побуту «Пенза», за незалежності перейменували у «Роксолану») і де я, повернувшись у місто, й оселився. У «Нашій кухні» я замовляв котлету по-домашньому «на перше», голубці «на друге», а яечню з беконом на «десерт», запиваючи все це великою гальбою пива... Але через годину знову хотів їсти.

Здавалося, що мій шлунок тоді почав перетравлювати все за якоюсь дуже скороченою програмою. І ще одна моя тогочасна аномалія — хоч як я напихався за сніданком, обідом і вечерею, вже не кажучи за улюблене сало з цибулькою перед сном, але ваги не набирив. Може, тому, що багато рухався, а ще, може, через горілку? А Орко ще підцикував, що у мене, як у бузька, одна пряма кишка.

Після кави у «Пінгвіні» я зазвичай брав курс на «Анастасію», де ставив на піднос борщ із пампушками та часником, або солянку, і це я називав ланчем. До речі, такої убойної солянки, як в «Анастасії», я давно ніде не зустрічав. Але до неї я ще доставляв два пластикових коритця — з холодцем і хроном та із салатом з капусти. Могли бути й інші варіанти. Відтак, після двох обідів на вечерю я вже падав на хвіст

Оркові, і ми йшли у його улюблену «Пиріжкову» на бульварі, де брали по порції вареників. А звідти знову попід каштанами повз «Пінгвін», де до того часу вже назбирувалося трохи більше народу, й тоді, власне, й починалося те, що ми називали «фестом», і вже настільки, наскільки вистачало бабла і здоров'я. Нерідко й до ранку. Тоді це вже стало майже звичкою, а зараз краще не згадувати про той тупий рік!.. Скільки бабла було просцяно.

Я почав тоді жити з однією заочницею. Вона мала гарні великі груди і була не проти мені позувати, тільки лице закривала, щоб чоловік колись випадково та не впізнав. Але вона забагато бухала. Принаймні, одне з нас точно мало би бухати менше. Інакше ми б не забули закрити воду у вмивальнику, і не затопили б нашої студії й сусідів-взуттєвиків піді мною також. Скандал, смердъож, якого давно не було! Тоді й проблеми з орендою почалися, що я мусив врешті-решт урити на чехи, в ту пензлювату Прагу.

Ця цицьката мені тоді дорого обійшлася. Зопалу я стер усі її фотки, а під гарячу руку й кілька інших файлів, серед яких були й особливо дорогі мені рибальські роботи, за деякими й досі шкодую...

Ну, а вже після того, як минулої зими мене привезли із Праги з тріщиною в черепі, а моя рідна сестра Інка до того часу вже встигла вернутися з Італії та купити собі не лише стоматкабінет, а й квартиру на Новому Світі у двох рівнях, то вона взяла мене до себе. Все, що можна було на той час зіпсувати у своєму житті, я вже зіпсував, і у мене просто не було іншого виходу, ніж упасти на милість сестрі.

Тієї зими я взагалі не хотів нікого бачити, навіть Орка. З обпатраною «під нуль» головою і шрамом до потилиці, то вже тепер все прикрила грива, а найсумніше — із відчаєм та нудотою на душі. А коли зрідка й виходив у місто, то брав «Нікона» й просто вештався по набережній, чи парком «Топільче». І якось, коли з мосту фотографував диких качок, — там, де за шлюзом вода не замерзає їх просто тьма, — то за поворотом ріки, коли йти від центру до «Маяка», мені раптом відкрився купол нового собору. Дивно, але раніше я його просто не помічав. Можливо, з того часу я й почав потрохи одужувати. Тоді я ще цього не знав, це тепер я так думаю.

Цей овальний купол із крилатим архангелом на маківці, що тримає хреста, начеб висів у повітрі над парком, над старими вербами вздовж

бетонованого незамерзаючого русла, і взагалі над усією долиною Серету. А що може бути краще, коли церква серед старих дерев. Це, можливо, взагалі найкраще з усього коли-небудь мною баченого поєднання. Стара дерев'яна церква в оточенні двохсотлітніх лип і берестів, як колись було у нашому селі, поки їх не спиляли. Лише одна липа залишилася, і я ще тоді подумав, що давно вже її не провідував. І ще вирішив колись при нагоді обов'язково наблизитися до того нового собору за рікою із архангелом на куполі... Втім, ця нагода так не трапилася й досі.

Спочатку я навіть не уявляв, як житиму далі? Тим більше, після травми, у мене різко пропав апетит, і часом я просто таки змушував себе проковтнути шматок. Проте в мого племінника й похресника, а Інчиного сина Івана Івановича (Джона-молодшого) апетит був за двох. Нічого дивного, хлопчина розвивався, починав не на жарт цікавитися дівчатами, і, з одного боку, це навіювало на мене оптимізм, а з іншого — мені було шкода дивитися на його напівголодне існування. З Інки куховарка ніяка, і хоч-не-хоч, а до цієї справи довелося взятися мені самому. А для кухаря відсутність власного апетиту річ навіть корисна. Ось так, крок за кроком тієї довгої зими я поступово повертався до самого себе.

Інка каже, що цей куховарський талант передався мені від татового тата, нашого діда Сянька, що десь там служив куховаром, а Джон-молодший з радістю уминав і мої рагу, і картоплю з оселедцем, і салати, кожному з яких я вигадував назву, як от: «Останній спалах літа», чи там «Рання осінь», наприклад — це з останніх моїх шедеврів. Та й усе інше «від дядька Яші», як він сам каже, ішло за перший сорт. І хоч вибір страв у мене, відверто кажучи, невеликий, зате я більш-менш досконало освоїв кожну з них: і картоплю смажену, і пюре, і рагу, і смажену яєчню з цибулькою і, звичайно, рибну юшку, і супи різних видів також. До того ж, експериментую з різноманітними приправами. А часом саме життя допомагає експериментувати. Одного разу, коли з'явилися кабачки, у нас закінчилося борошно. То я спершу спробував на крохмалі, а потім знайшов трохи кукурудзяного борошна, і яка смакота вийшла! Відтоді я кабачки лише так і смажу.

За великим рахунком мої кулінарні витвори можна назвати «здоровою селянською їжею», хоч інколи мені спадали на думку

абсолютно божевільні ідеї. Наприклад, зварити коропа у молоці. Інка на це сказала, мовляв, лише молока шкода і відмовилася їсти. Зате племінникові сподобалося, та й відбувся він лише легким проносом, хоч, може, навіть і не від цього. То ще не доведено.

Єдина серйозна проблема — це мій склероз. Час від часу забуваю перекрити газ на плиті й уже спалив Інці казанка, чайника зі свистком, ще одного старого чайника без свистка, і навіть жезву, де варив каву. Але Інка лає мене не так за зіпсований посуд, як за кіптяву на стінах та меблях, бо ще один ремонт їй зараз не по кишені. Мені також не по кишені, отож, просто мовчу й сопу у дві дірочки. А першої зарплати відкупив їй китайського під німців «Отто Штекера», що сам вимикається, і тепер з чайниками чистий спокій. Зате окріп із присмаком. Дідько його знає, з чого ту свою пластмасу роблять ті йохануті китайці.

— До чорта! Ти ще спалиш тут усіх нас нафіг, братику! — кричить на мене Інка і забороняє навіть близько підходити до кухні.

Коли вона кричить, я просто мовчу. Останнім часом з нею частенько істерики. Можливо, то все від нерозділених почуттів, принаймні, цим можна хоч щось пояснити. Була ж зв'язалася із якимось молодим та ще й жонатим. А потім, мабуть, для контрасту двічі приїздив старий скандинав, а після скандинава ще якийсь напівіндус із Лондона, який тепер начебто запрошує її туди на Різдво. Але ж напівндус — і раптом на Різдво?.. Не дуже я у це вірю і, суто як сестрі, інколи висловлюю свої сумніви вголос, але це її ще більше бісить.

Може, й із Джоном у них із самого початку дало тріщину, бо вона і від життя, і від Джона завжди хотіла по максимуму, а йому завжди було все по цимбалах... І якщо брати за її, Інчиним, максимумом, то все ж дещо їй вдалося. З того, що реально було досяжним, дечого вона таки добилася. Заробітчанка, що повернулася із нікуди у власний стоматкабінет, плюс шикарна квартира «з балконом на море», тобто з видом на озеро. І ще й на «туфельку» залишилося, і мене прилаштувала максимально можливо, як могла...

І все ж, Інці не завадило б хоч трохи підлікувати нерви! Бо друга серія — це коли треба платити за кредитом. Із 7-го по 12-те кожного місяця двісті чотирнадцять доларів. Начебто і небагато як для такої крутої стоматолужки як моя сестра.

— Щомісяця, як мінімум, одна новорічна подорож до Кракова! — щоразу приповідає Інка одне й те ж.

Але чому саме до Кракова і чому новорічна, я не допитуюсь. Єдине, що її у таких ситуаціях ще трохи відволікає, як я помітив — це Джонове хропіння з диску. Ще хтозна-коли вона його записала, а потім переписала собі на комп'ютер. І тепер, як особливо голосно починає верещати, я вмикаю те Джонове хропіння — і вона тоді кричить, що поб'є компа і мою дурну голову також відірве і кудись там викине до собачої сраки, але невдовзі таки вгамовується, починає рюмсати і просить пробачення.

Та й заборона не підходити до кухні триває також недовго, і через день-два моя сестра сама просить мене приготувати їм щось смачненьке. Або купить мексиканський чи італійський набір овочів з тих заморожених сумішей і пропонує мені розвагу.

— Давай, — каже, — братику, сьогодні я є вдома. Зафігач-но нам своє рагу, тільки не переперчи, як завжди.

Я і радий старатися. І до овочевої суміші завжди додаю ще щось від себе, і перцю також, як завжди: і чорного, і червоного, і тертого базиліку, звичайно, кілька дрібно порізаних печериць з холодильника і навіть пучку мівіни, щоб це було справді схоже на рагу, а не просто варені в олії та сметанці овочі... Втім, від того, що я тепер сам почав куховарити, мій власний колишній апетит так і не вернувся. Більше того, тепер це стало майже фобією: їсти чи не їсти? І що буде з головою? Через той дикий головний біль, що з'являється завжди несподівано, проте щоразу обов'язково мусить впасти в око щось із городини: або розтрушене на тротуарі цибулиння, чи якась гнила морквина під базарним прилавком, чи огризок кавуна в урні... Через це й на банани дивитися не можу. Але то таке: хоч їж, хоч не їж — все одно не врятуєшся.

Відколи ото в Празі отримав пустою бомберою по голові й зав'язав з алкоголем, то начеб відмотав касету на двадцять років назад... Мимохіть згадалися речі на які, здавалося, вже давно поклав. Наприклад, знову згадав, як грати у волейбол, і міг спостерігати за ластівками так, наче бачу їх уперше, і так само слухати дощ, скапування крапель зі стріхи, а ще я згадав смак смородинового варення, яке у дитинстві любив найбільше. І всі свої дитячі риболовні

місця я, звичайно, також одразу згадав. Тим більше, що про них я й так ніколи не забуваю.

А ще робота на городі — це й справді наче повернення у дитинство і юність... Десь, починаючи із сьомого-восьмого й особливо дев'ятой і десятой класи, — це була моя справа, і я з них майже не вилазив, з наших обох городів — бабиного і татового. Тоді у нас була велика сім'я, але ми мали лише два городи. Тепер мама, якщо не рахувати тітки Мартохи, сама, але у неї вже цілих чотири у чотирьох місцях — це якщо без тітчиного, якого вони здають в оренду. Цієї весни й літа з бухлом я вже зав'язав остаточно і багато працював на усіх городах, і не буде перебільшенням, працював, як ніколи, із задоволенням. І в селі на городах, і в місті біля плити.

Бо ж Інка часто у роз'їздах, як не з малим по дитячих санаторіях, то із своїми залицяльниками по дорослих, а квартиру без нагляду надовго залишати також ризиковано. Тим більше тепер, коли у нас з'явився ще й містер Шон — капловухий шотландець. То я цього літа і в селі, і в місті встигав. Матінко моя! Давно я вже не отримував від звичайних речей такого кайфу. І головне — за весь рік ні грама алкоголю, просто так вийшло, хто б міг подумати! А коли я якось сказав Оркові, що, мовляв, все, баста, так воно тепер і буде, то спершу в його очах майнув такий щирий переляк, що я такого вже давно ні в кого не бачив. А потім з'явилося просто співчуття, яке він із душевного благородства начеб ще й приховував, начеб почав мене ховати ще живого. Так ще ставляться до невиліковно хворих.

Коли я залишив студію на Орка, а сам урив на чехи, то все ж не забував щомісяця пересилати йому свою долю за оренду. І Орко таки протримався до мого повернення, хоч і з перебинтованою головою, і ми ще навіть навесні будували якісь плани, і я ще навіть встиг заманити туди Анжелку, аж поки цього літа ми програли останній суд, і невдовзі прийшли ті дві тьолки-лякачки із золотими фіксами. Мабуть, там у них в судовиконавцях навмисне таких лякачок тримають.

Шоколадне щастя

Якщо вірити науці антропології, то всі ми колись вийшли з африканського континенту, всього лиш якихось сорок тисяч років тому. З погляду вічності — це ніщо, навіть менше ніж мить! Але з погляду вічності й усе інше ніщо, і взагалі все ніщо. І хто його знає, може, невдовзі настане час, коли всі ми туди й повернемося, назад до Африки, або ще простіше — Африка сама прийде до нас. Глобалізація плюс глобальне потепління, а далі — гребі, чувак, звідси, поки не пізно, і це також буде стосуватися всіх без винятку.

Раніше я про це не задумувався, та й тепер, якщо чесно, не так, щоб дуже, але нічні серіали по «National geographic channel» свою роботу роблять. Бо хоч-не-хоч, а щось та відкладається, навіть у таку діряву макітру, як моя.

Після травми й лікування я намагаюсь нічим таким важким голову не забивати та й взагалі якомога менше нервувати, особливо через такі дурниці. Втім, хотіти — це одне... Як каже мій двійник Вікя, з яким ми ще з початку літа на пару сторожуємо у редакції: все, що добре, приходиться саме. Як і те, що зле, також. Але це вже не Вікя, а я сам. Мабуть, просто звичка старого циніка забігати наперед і все псувати сумнівами.

Бо коли я тільки зустрів Анжелку і трохи згодом, коли вперше пригощав її гарячим шоколадом у «Кав'ярні на Валовій» й слухав жахливу галицьку говірку з уст цього пухкенького чорноокого дівчати в стильних окулярах, яке щиро й невимушено посміхалося мені після кожного слова, то вперше за багато днів просто забув про всякі там сумніви. Мені було просто приємно слухати її і дивитися на неї, і ловити її посмішки. І може, єдине, про що я тоді думав, — про витоки. Про те, що рано чи пізно, а все повертається до витоків — це я про Африку. Може, й у Сьєра-Леоне нас із Йосипом Джон тоді не випадково випхав. Ні фіга собі прелюдійка вийшла. Бути серед чорних, прилетіти, щоб зустріти чорну тут... Орко каже, що це у мене лікарі

після травми, коли зашивали голову, відщипнули шматок мозку. Та це не важливо.

За тими думками про африканські витоки я навіть не здивувався, коли Анжелка попросила позичити їй чотириста гривень, за тодішнім курсом майже сто баксів. Того дня на моїй картці саме з'явився аванс і я вже навіть встиг дещо зняти, щоб віддати борг Оркові й заплатити за телефон, бо з сестрою ми так і домовлялися, що місяць вона, а місяць я.

— Зроблю сі зачисон, абись видів!.. — щиро посміхалася шоколадна дівчинка, і я так само просто віддав їй тоді усе, що мав у кишені, — двісті гриваків, рівно половину з того, що вона хотіла.

Але найбільше було моє здивування, коли за тиждень вона з'явилася у «Пензі-Роксолані» на порозі студії з цілою купою потрясних «африканських кісок» на голові й двома сотками у жмені, прийшла віддавати.

— Краще вже натурою, — перевів я на жарт.

— А що, мона? — сміливо переступила поріг дівчина, він неї пахло шоколадом, і сама вона була схожа на смачненьку шоколадку.

— Як тобі сказати? У тому сенсі, просто як фотомодель для журналу, чому б і ні? — спробував було дати задній хід, але було вже пізно. — Хочеш, зроблю тобі шикарний портрет для найкращого журналу? — воно якось само з мене полізло, та й навряд чи який інший фотограф на моєму місці втримався б від цього, хоч і заїждженого, але все ж дотепу.

Вона тоді майже одразу роздягнулася і, мабуть, правильно зробила, й у перервах між позуванням читала вірші, щось про дорогу на захід, незасмаглу долоню і клаптик прозорих небес...

— Це ти сама написала?

— Не, то їдна молода дівчина.

— Часом точно не ти?

— Не, не я, — гаряче видихнула Анжелка, поправляючи свої моднячі окуляри.

Я попросив не знімати, і вона не знімала їх навіть тоді, коли прислухалася, як гупає у мене серце, торкаючись гарячою щокою моїх волохатих грудей і живота... «О-у! Сонечко, серце не там» — перебирав я пальцями її «африканські кіски». І де вона тільки

навчилася ось так, не знімаючи окулярів? Сам же її і навчив. Я й досі не можу отямитись, за що мені тоді впало таке шоколадне щастя, все й одразу. Втім, питання: а в кого ж вона позичала на ту зачіску інших дівісті — час від часу таки поколювало. «А якби я си захтіла треди», — начеб вгадує мої думки Анжелка.

— Треди чи дреди?

— Може, й дреди. Такі грубі кобаски з волосся, — пояснювала вона мені. — То це обійшло б іще наполовину дорожче.

З того всього я повів її тоді у «Классік» на олів'є. Там і справді колись подавали найкращий у Тернополі олів'є. Але я не заходив туди сто років і трохи ризикував, а раптом все змінилося?.. На щастя, і олів'є, і жива музика, та й сам «Классік» залишилися такими ж, як я їх пам'ятав.

Анжелка глянула на салат, колупнула його виделкою:

— А я мнеса на ніч не їм, — ще раз здивувала вона мене.

Крім нас із Анжелкою, ще була одна молода компанія, святкували день народження. І спершу навіть сприйняли нас за іноземців. Хвостатого бороданя з красунею мулаткою і, мабуть, дуже здивувалися, почувши нашу українську. Врешті-решт я не стримався і назамовляв там всяких смаколиків. Але вже без м'яса, звичайно, і, як завжди, на всі гроші.

Історія хвороби

Інколи мені здається, що усі ми представники якогось вимираючого виду, начеб динозаври серед людей. Але насправді ми, мабуть, більше нагадуємо звичайних недобитків, що вернулися невідомо звідки. Недобитків нікому невідомої армії й невідомо якої війни. А тепер кожен, як може, маскується під нормального. Інколи сторонньому навіть не просто здогадатися, хто ми і що ми. Наше минуле у наших очах, але десь там, на самому дні зіниць, можливо, ще трохи в інтонаціях, в жестах, але то лише для спостережливого. Бо з вигляду ми цілком нормальні й часто виглядаємо навіть краще, ніж, знаючи наше минуле, можна було б від нас очікувати.

І хоч війна триває (вона й не закінчувалася ніколи, та й коли почалася — вже також ніхто не пам'ятає), нас, тих, хто вирвався звідти, вона вже начебто й не обходить. Нехай як цинічно це виглядає, але тепер ми просто спостерігачі, ми своє відвоювали, і, як і всі фронтовики, не любимо про ту війну згадувати, і все, що нас із нашого ж минулого ще трохи цікавить — це хіба що статистика. Хоч, за великим рахунком, все у нашому житті статистика. Як і те, скількох ми вже поховали.

Трапляється, ми навіть сперечаємося, наприклад, чи міг Рома Куций, відомий у 90-х завсідник «Пана Юзика» і знаменитого «Підводного човна», пивного підвалу на місці, де колись були катівні НКВД, а тепер ресторан «Асторія», банячити сорок п'ять днів поспіль, потім упасти в кому, вийти з неї і ще раз знову ввійти у штопор рівно на сорок, поки не забрали з «білочкою» просто з-під «Реанімації» на Валовій, як ми називали столики у відділенні гастроному, де тепер відкрили магазин взуття, у ті палати за Об'їзну, звідки він, бідака, вже так і не вернувся. Сорок п'ять — це й справді не кожен потягне. А два рази по сорок п'ять!..

З тих, що вернулися з Об'їзної, хіба наш великий художник Яким із своєю йогою. Лікування йогою — це його метод? Він із запою входив одразу у нірвану, аж поки не пропав із-під «Пінгвіна» назовсім. Я вже

його там не бачу роками. Тепер він із свого вікна на Брюкнера гукає хлопцям якісь нісенітниці на кшталт: «Чого ви там йдете — то моя земля! І мої дерева!..» — але ми з Орком стараємося повз його вікно над старою столярнею не ходити.

Сам я найчастіше залягав на тиждень-півтора, рідко на довше. Може, робота рятувала, може, жінки?.. Хіба що вже останнім часом — то все було по барабану. А в Орка рекорд — сімнадцять днів, так, щоб без передиху! Хоча яке то має значення? День туди, два назад, якби ж то ми все пам'ятали?.. З Орком на ці теми краще не розмовляти, чувака не на жарт заводить. Він, схоже, й досі не змирився, що своє уже відвоював. Коли виникають подібні теми, він нервує. І коли у мене часом виривається, мовляв, усе, свою цистерну ми уже випили, я помічаю, що Орко при цих словах начеб скрючується, а його червоне лице гіпертоніка, особливо на тлі незмінного також червоного, як і лице, куртяка, стає аж бордовим. І це мені вже не подобається. Бо друзів треба берегти, і тоді краще вже про курвів або про машини.

Про те, що він більше року провів у ЛТП, куди його запроторила його перша дружина, ми також намагаємося не згадувати. Зараз Орко живе із якоюсь пишногрудою офіціанткою з «України», і також на Новому Світі, тільки з іншого кінця, але про ту його офіціантку я також нічого не запитую. Одного разу я зрозумів, що Орко не любить, коли я його про неї запитую, і закрив тему. А в усьому іншому з ним просто і легко. Ми здибаємося майже щодня, і він у курсі всіх моїх справ, він, як і раніше, приходиться на всі мої Дні народження і щоразу приносить мені якісь рибальські штучки: набори гачків, поплавців, блешень і таке інше.

Проте, коли він дізнався про Анжелку, то десь із тиждень, якщо не більше, уникав мене!.. А коли я через якийсь час випадково зустрів його біля критого ринку «Темза», куди і він, і я часом ходимо на закупи, то Орко після довгої паузи, не дивлячись мені в очі:

— Кажуть, ти вже на чорненьких перейшов?

— Оресте Петровичу, а ви що — расист?

— Та ні, то я із заздрощів... Щастить же людям! Я б також, може, від чорненької не відмовився, але де їх на всіх набрати?

— І що, це тебе два тижні мучило, що ти пропав і не обзивався?

Орко не відповів, але напругу було знято. Потім ми ще пройшлися трохи, і він нарешті показав мені своє нове обійстя, куди перебрався до своєї офіціантки. Стара хата із великою тріщиною від фундаменту і вище, похилений штахетник.

— На весні займемось, — перехопивши мій погляд, кинув він, хоч за тональністю це прозвучало приблизно як: головне — перезимувати, а там видно буде. — Параша, як бачиш, також у дворі, і це, я тобі скажу, найгірше... Знаєш, я вже почав було відвикати від такого.

— Ну, а кобіта нормальна?

— Нормальна, — показав Орко великим пальцем кудись у сіре небо.

І може, просто щоб підняти настрій, я пообіцяв йому ще одну «мензурку» до колекції. Звичайно — це гра з вогнем, і все ж. Інколи я дарую Оркові ці маленькі стограмові пляшечки, що ото в літаках, буває, роздають. Якось випадково дізнався, що він їх колекціонує, а на своє п'ятдесятиліття погрожує всі випити... Але то ще не скоро, і це заспокоює. А він мені навзаєм — поплавки й гачки, і це також непогано.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ